

Őszentsége
XVI. Gergely pápa
Isten szolgáinak szolgája
„MIRARI VOS ARBITRAMUR”
kezdetű enciklikája
**a liberalizmusról és
a vallási indifferentizmusról**

1832. augusztus 15.

*A pátriárkáknak, prímásoknak, érsekeknek és a katolikus világ minden püspökének.
Tisztelendő testvérek, üdvöt és apostoli áldást!*

Tartalom

Bevezetés

A pásztor és a nyáj bánata

Felhívás éberségre

I. Fontos állásfoglalások a fenyegető harcban:

1. A tan sérthetlensége és az Egyház egysége

2. Hűség a pápához

3. Hit az Egyházban, mint isteni alapításban

4. Nőtlen papság

5. Keresztény házasság

II. Veszélyes áramlatok:

1. Közömbösség a hitvallásban

2. A lelkiismeret és a sajtó „szabadsága”

3. Az engedetlenség szelleme

4. Óvás az állam és az Egyház szétválasztásától

5. Veszedelmes társaságok

Befejezés

Bizakodás Istenben

Könyörgés Máriához és az apostolfejedelmekhez

BEVEZETÉS

CSODÁLKOZTOK TALÁN, hogy Mi az összegyűlés kormányzásának – amely csekély személyünkre nehezedik – átvétele óta még egyetlen írást sem intéztünk hozzátok, noha az a kezdet kezdete óta fennálló szokás, és ugyanúgy az irántatok való jóakaratumknak tanújele és kívánalma is. A Mi leghőbb óhajunk is az volt, hogy szívünket azon nyomban tágasra nyissuk előttetek, és a szellem közösségében beszéljünk hozzátok annak a nevében, aki által hajdan felszólítottunk Szent Péter személye révén, hogy erőt öntsünk a testvérekbe.¹

A PÁSZTOR ÉS A NYÁJ BÁNATA

Hiszen ti csakugyan tudjátok, sőt túlságosan is jól tudjátok, hogy a gondok és aggodalmak micsoda vihara támadt fel tüstént a Mi pásztori tisztünk első pillanataiban, és oly vad és tarajos hullámú tengerre vettettünk, hogy az istentelenek leggonoszabb összeesküvése el is pusztított volna Bennünket, ha Isten keze meg nem ment Minket nagy erejével. A szív ellenére van, hogy annyi csapás szomorú felsorolása újra felkavarja a régi fájdalmakat. Sokkal szívesebben tesszük azt, hogy hálát adunk minden vigasztalás és reménység Atyjának, aki lesújtott minden támadásra és Minket megszabadított az oly jelenvaló veszélytől, és aki az olyannyira tomboló vihart is lecsillapította, Nekünk pedig megadta, hogy újra a félelemtől megszabadulva élhetünk és lélegezhetünk. Mi tüstént feltettük magunkban, hogy minél előbb veletek közösen megtanácskozunk, hogyan gyógyíthatnók meg Izrael bajait. De a gondok szörnyű terhe, amely Ránk a közrend helyreállítása alatt zúdult, mindeddig késleltette akaratunk végrehajtását.

[*Lázítók*]

Ezenközben újabb ok járult hallgatásunkhoz, nevezetesen a lázítók zabolátlansága, akik arra vették, hogy a harc jelét újra közvetlen közelünkbe hozzák. Mi ekkor mégiscsak kénytelenek voltunk virgáccsal büntetni és megfélemezni az efféle nyakas embereket, akiknek féktelen dühét a hosszán tartó büntetlenség, a Mi türelmes elnézésünk és kíméletes jóságunk nemhogy szelídítette volna, hanem inkább fokozta. Mi ezt a nekünk Istentől való fensőbb hatalom erejével cselekedtük, természetesen igen nagy fájdalmunkra és bánatunkra is egyúttal.² Ebből levonhatjátok a következtést, hogy mindennapos gondjaink terhe mekkorát nöött.

[*Oltalmunk Mária*]

De miután Mi egyszer már elhatároztuk, hogy elődeink szokásai és jogai szerint a Lateráni Bazilikában a főpapi széket ünnepélyesen elfoglaljuk – amit eddig ezen okokból elhalasztottuk –, most már felhagytunk minden halogatással és sietősen fordulunk hozzátok, tiszteletreméltó Testvéreink. És bizonyítékául irántatok való barátságos érzéseinknek, ezen az örömteli napon írást adunk át, amelyben mi a mennybe szálló legboldogabb Szület ünnepélyesen védelmezőnknek és segítőknek ismerjük el. Ő most is, midőn írunk nektek, mellettünk áll, mint szószólónk és közbenjárónk, és szellemünket mennyei befolyásával azokra a döntésekre vezeti, melyek az eljövendő időben a keresztény népnek a legbiztosabban meghozzák az üdvöt és a gyógyulást.

[*Hitben való szűkölködés*]

Szomorú és borús kedéllyel fordulunk hozzátok, akikről tudjuk, hogy a hitért való buzgóságokat nagy gondban tart benneteket. Mert rossz idők járnak a hitre. Valóban mondhatjuk, hogy „az óra most a sötétség hatalmaié, hogy a kiválasztás gyermekeit megrostálják, mint a búzát³.” „Valóban szomorkodott a föld és könnyben úszott... lakói meggyalázták, mert áthágták a törvényeket, letipor-ták a jogot, széttépték az örök szövetséget⁴.”

¹ Lk 22,32

² 1Kor 4,21

³ Lk 22,53

⁴ Iz 24,5

[Zabolátlan szabadság]

Oly dolgokról beszélünk, tiszteletreméltó Testvéreink, amiket ti saját szemetekkel is láttok, és amiket Mi veletek együtt siratunk. Igaztalanság, arcátlan tudomány, zabolátlan szabadság ünnepel elvetemedett győzelmeket, megvetvén az Istentől megszentelt dolgok szentségét; semmirekellő, méltatlan emberek meggyalázzák, bemocskolják, kigúnyolják Isten tiszteletének fenségét és magasztosságát, amelynek egykor oly nagy hatalma és oly nagy befolyása volt: és ennél fogva kiforgatják az igaz tant is és arcátlanul mindenféle tévtant terjesztenek. Nincs semmi sem biztonságban azoknak az embereknek pimaszsága elől, akiknek szája csak hamis beszédet szól: sem a szent dolgok törvényei, sem a jog, sem a társadalmi berendezkedések, sem pedig az ősidők óta legszentebb parancsolatok. Ez a Mi római székünk Szent Péter trónusa, amelyre Krisztus Egyházának alapját helyezte, igen gonoszul szorongattatik. Az egységes Egyház seregeit nap mint nap lazítják és szabdalják. Az Egyháznak Istentől származó jog fensége ellen hadakoznak, és miután megtörték jogait, földi önkénynek, zsarnokságnak vetik alá az Egyházat. Miután gyalázatos szolgaságba vetették, a legnagyobb igazságtalanságban a népek gyűlöletének dobták oda prédául.

A püspököket megillető köteles engedelmisséget felmondták, jogaikat lábbal tiporták. A felső és középiskolák ijesztően visszhangoznak a szörnyűséges új tévtanoktól, amelyekkel a katolikus hitet most már nem csak alattomban és a háta mögött támadják, hanem nyíltan és nagy fennen egy borzalmas és kérlelhetetlen háborút hirdettek meg ellene. Iskolarendeletekkel és a tanítók példájával az ifjúság szellemét megrontották, és így bekövetkezett a hit szörnyűséges hanyatlása és az erkölcsök rettentő romlása. Ebből következőleg elvetették a szent hit fékét, amely fenntartja a birodalmakat, és amellyel minden uralom megtartja erejét.

Most hát látjuk a közrend hanyatlását, a fensőbbség bukását, minden törvényes hatalom összeomlását egyre közelebb és közelebb kerülni. A gonoszságoknak ezt az özönét ama titkos társaságok összeesküvő munkájának lehet betudni, amelyekben – akárcsak egy szennyecsatornában – minden összetorlódott és összegyűlt, amit csak valaha a tévtanokban és a legkártékonyabb szektákban istentagadónak és istenkáromlónak nevezhettünk.

FELHÍVÁS ÉBERSÉGRE

Mindezek a dolgok, tiszteletreméltó Testvéreink, és még sok egyéb dolog, ami talán még súlyosabban esik latba, de sokasága miatt itt mégsem volt felsorolható, és amit ti úgyis igen pontosan ismeretek, szorítanak bennünket szomorúságra, keserű és szakadatlan bánkódásra, amely Bennünket, akik az apostoli fejedelmek katedróját birtokoljuk, mindenki más előtt Isten egész háza miatti buzgalomban sorvaszt és emészt. Mi azonban felismerjük azt is, hogy betöltött helyünk kötelemének nem elegendő ezen számtalan gonoszságon csak szomorkodni, hanem erőnk szerint e gonoszságok megszüntetésén is fáradoznunk kell.

Ezért keresünk menedéket a ti hűséges közreműködéseitekben, és felhívunk benneteket, tiszteletreméltó Testvéreink, hogy forduljatok gondoskodástokkal a katolikus nép jóléte felé. Igen jól ismerjük rátermettségeket és a bennetek lakozó hitet; és a ti kiemelkedő bölcsességeitek, csakúgy, mint fáradhatatlan buzgalmatok, bátorítás, buzdítás, sőt igen frissítő vigasz számunkra, ami Bennünket, akik a gonosz kor súlya alatt élünk, mindig újra felemel és megvigasztal.

Hiszen a Mi kötelességünk hangos szóval szólani és mindent megpróbálni, hogy a nekivadult vadkan el ne pusztítsa a szőlőhegyet, hogy a farkasok le ne öldössék a bárányokat. A Mi feladatunk, hogy a nyáját csak azokra a legelőkre vezessük, amelyek üdvösek és semmiképpen sem rejtenek magukban alattomos romlást a számukra.

Távol legyen tőlünk, szeretteink, hogy miközben oly sok gonosz dolog sújt, oly sok veszély leselkedik, a pásztorok feladataikat elhanyagolják és félelemtől üzelve bárányaikat cserbenhagyják, vagy a nyájjal nem törődve tétlenül és csüggedten éldegéljenek. Munkálkodjunk tehát szellemi eltökéltségben a Mi közös ügyünkön, vagy jobban mondva: Isten ügyén, és örködjünk teljes egyetértésben az egész nép üdvén, küzdve a közös ellenséggel szemben.

I. FONTOS ÁLLÁSFOGLALÁSOK A FENYEGETŐ HARCBAN

1. A TAN SÉRTHETETLENSÉGE ÉS AZ EGYHÁZ EGYSÉGE

Mindenekelőtt ezt fogjátok tenni, ha a hivatalotokból fakadó kötelességek szerint a tanításra figyeltok. Mert buzgóságokban mérlegelhetitek, hogy bármely újítás az egész Egyházat érinti⁵, hogy Szent Agatho pápa szavai szerint abból, ami rendeltetésszerűen meg van határozva, nem vehető el semmi sem, azon semmi sem változtatható, hozzá semmi nem tehető, hanem mindent szó és értelem szerint sértetlenül meg kell őrizni.⁶ Rendíthetetlenül állnia kell amaz egység erősségének is, amely Szent Péter püspöki székére, mint alapzatra támaszkodik, hogy, mint ahogy a tiszteletreméltó közösség joga is innen áramlik ki minden egyházba, ugyanez mindenki számára mind az erősség fala, mind biztos menedék, nyugodalmas kikötő és számtalan jótétemény kincseskamrája lehessen.⁷ Hogy tehát megtörjük azoknak pimasz vakmerőségét, akik a Szentszék jogait vitatni merészelik, vagy megbontani az egyházaknak vele való kapcsolatát, amire azok támaszkodnak, és amiből élnek, ehhez nektek a Szentszék iránti legnagyobb hűségről és őszinte tiszteletről kell bizonytságot tennetek. Ebben hivatkozhattok Szent Cipriánra, aki ezt mondja: „Alaptalanul hiszi, hogy az Egyház tagja az, aki Szent Péter székét – amelyre az Egyház épült – elhagyja.”⁸ Fáradozzatok tehát, és buzgón őrökdjétek, hogy megőrizzék a hit örökségét. Ennek a lelkiületnek szilárdan kell állnia az istentelen embereknek olyan összeesküvése közepette, amely szándékosan arra irányul – ó, micsoda fájdalom –, hogy ezt a kincset széttépje és megsemmisítse. Mindenkinek tudnia kell, hogy az ítélet az igaz tanról, ami szerint a népeket tanítani és irányítani kell, valamint az egész Egyház kormányzása és vezetése a Római Pápa kezében van. Neki adta át az Úr Jézus Krisztus a teljes felhatalmazást, hogy az összegyházat vezesse és kormányozza, amiként a firenzei zsinat atyái találóan megvilágították.⁹

2. HŰSÉG A PÁPÁHOZ

Minden püspök kötelessége, hogy Péter trónjához a legnagyobb hűséggel ragaszkodjék, a hit rábízott javát szentül és istenfélelemmel megőrizze, és Isten nyájának rábízott részét legeltesse. A papok azonban legyenek alávetve a püspököknek, akikre szellemi atyjukul tekintsenek, miként erre Szent Jeromos figyelmeztet.¹⁰ Sohasem szabad elfelejteniük, hogy nekik már a legrégebbi határozatok is megtiltották, hogy az általuk átvett hivatalban valamit tegyenek vagy tanítani és prédikálni merészeljenek „anélkül, hogy erre a püspök engedélyét vagy felhatalmazását megkapták volna.”¹¹ A püspök hűségére van a nép rábízva, tőle fogják a lelkeket számon kérni. Biztos iránymutató, hogy ha valaki e rend ellen valamit cselekszik, az Egyház rendjét és nyugalmát zavarja meg.

3. HIT AZ EGYHÁZBAN, MINT ISTENI ALAPÍTÁSBAN

Jogtalan volna tehát és össze nem egyeztethető azzal a féltő tisztelettel, amivel az Egyház törvényeit el kell fogadni, ha valaki önhitt önkényes vélemény alapján elutasítóan akarná megítélni az Egyház rendjét, amiben a szentségek adományozása, az erkölcsi törvény, az egyházjog és szolgálatainak rendje foglaltatik, vagy ha valaki azt mondaná, hogy ez a rend a természetjog bizonyos alapelveinek ellentmond, csonka és tökéletlen, sőt még az államhatalomnak is alá van vetve.

⁵ Szent Celesztin pápa „*Apostolici verba*” levele a galliai püspökökhöz, 431. május (DH 2004. 237.)

⁶ Szent Agatho pápa levele a császárhoz, apud Labb., ed. Mansi, vol. 2., p. 235.

⁷ Szent Ince, epist. 11 apud Constat.

⁸ Szent Ciprián, De unitate Eccl. (Az Egyház egységéről)

⁹ Firenzei Zsinat, 25. sessio: In definit. apud Labb., ed. Venet., vol. 18., col. 527.

¹⁰ Szent Jeromos, epist. 2. Nepot. 1,24.

¹¹ Canon Apost. 38., apud Labb., ed. Mansi, vol. 1. p. 38.

[Isten Lelke az Egyházban]

Hiszen az Egyházat, hogy a tridenti atyák szavaival éljünk, Jézus Krisztus és apostolai oktatják, és a Szentlélek folyamatosan megvilágosítja, és minden igazságba bevezeti.¹² Ebből következőleg teljesen értelmetlen és az Egyház számára messzemenően sértő lenne „megújításról” és „újjáélesztésről” beszélni, amik ahhoz kellenének, hogy jelen állapotát és jövő gyarapodását biztosítsák, mintha azt hinnők, hogy hanyatlásnak vagy más efféle bajnak volna kitéve. Ilyen szándékokkal az újítók arra törekszenek, hogy „egy tisztán emberi, új berendezkedés alapjait vessék meg”, és éppen azt érzék el, amit Ciprián mindig megvetően elutasított: nevezetesen, hogy az Egyházat, amely isteni ügy, „emberi dologgá tegyék”!¹³

Akik ilyet terveznek, mérlegeljék azt, hogy Szent Leó bizonyossága szerint csakis a Római Pápának áll jogában egyházzsabályok fölött dönteni, és hogy csakis neki adatott meg, és nem bármelyik tetzés szerinti valakinek, az atyai intézmények szabályairól dönteni, és amiként Szent Geláziusz írja: „az egyházjog döntvényeit mérlegelni és az előírásokat megigazítani, hogy ily módon azt, amit a kor szükségessége az egyházak helyreállítása céljából felszámolni kényszerít, érett megfontolás után megenyhítsük.”¹⁴

4. NŐTLEN PAPSÁG

Szeretnénk tehát ébernek tudni a ti hitbuzgóságtokat a papi nőtlenség elleni, egészen gyalázatos összeesküvéssel vívott harcban is. Tudjátok, hogy ez az összeesküvés egyre inkább gyűlölködő. Korunk legkártékonyabb bölcseivel fújnak egy követ, ráadásul nem is kevesen, magából a papi rendből is, elfeledkezve megszentelt személyükről és méltóságukról. Elragadván a világi örömök csábításaitól oly messzire mennek, hogy néhány községben odáig merészkedtek, hogy nyilvánosan és ismételten kifejezték kívánságukat az állam vezetői előtt, hogy ezt a legszentebb fegyelmet megtörjék. De nincs kedvünkre benneteket hosszasabban e nagyon gyalázatos kísérletekkel feltartóztatni. Mi inkább bizakodunk a ti hitbuzgóságtokban, hogy a Szentegyház előírásai szerint minden erőtököt arra fordítjátok, hogy ez az oly fontos törvény, amelyre mindenfelől hullanak a kéjszóvárok nyilai, sértetlenül megtartassék, megőriztessék és megvédelmeztessék.

5. KERESZTÉNY HÁZASSÁG

Még a keresztények tiszteletreméltó házassága is, amelyet Pál a „Krisztusban való megszentelődés eszközének” nevezett¹⁵ közös aggodalmunkért kiált, nehogy annak szentségét és felbonthatatlanságát bárminő támadás érje. Nyomatékosan figyelmünkbe ajánlotta ezt már boldog emlékezetű elődünk, VIII. Piusz pápa is egyik enciklikájában. Mégis minduntalan veszedelmes és aljas tervek fogalmazódnak meg ellene. Buzgón kell oktatni a népeket arra, hogy az egyszer érvényesen megkötött házasság többé föl nem bontható, és Isten a házasság köteléke által egyesülteknek folytonos életközösséget írt elő, és hogy ezt az életre szóló szövetséget csakis a halál oldhatja fel. Mindenkinek szem előtt kell tartania, hogy a házasság a szent dolgokhoz tartozik, tehát az Egyház ügye. Az Egyház házassági törvényeit meg kell tartani, és azoknak szentül, komolyan és pontosan engedelmeskedni kell. Mert teljesítésükön múlik a házaseslet bensőségessége, ereje és igazi közössége. Óvakodjanak attól, hogy valaha is bármilyen okból megtűrjenek valamit, ami a Szentegyház döntéseinek és a zsinatok határozatainak ellentmond; tudván, hogy szerencsétlen véget érnek azok a házasságok, amelyek az egyházi fegyelem ellenére, az Istenhez való fohászzkodás nélkül, pusztá szenvedélyből kötettek, anélkül, hogy a jegyesek a megszentelés eszközére és a benne jelképezett titkokra bármiképp is gondoltak volna.

¹² Tridenti Zsinat, 13. sessio az Eucharisziáról, bevezetés.

¹³ Szent Ciprián 52. levele, ed. Baluz.

¹⁴ Szent Geláziusz pápa levele a lucaniai püspökhöz.

¹⁵ Zsid 13,4

II. VESZÉLYES ÁRAMLATOK

1. KÖZÖMBÖSSÉG A HITVALLÁSBAN

Most a gonoszságoknak ama bőséges forrásáról szólunk, melytől az Egyház ma sajnálatos módon oly sokat szenved. A közömbösségre, az indifferentizmusra gondolunk, arra a ferde nézetre, amely mindenfelé elvetette a gonosznak ama ravasz cselét, hogy az örök üdvösségre bármelyik tetszés szerinti vallással el lehet jutni, ha csak az erkölcsi életet jóra valóan és tisztességes módon rendezzük be. Ti azonban könnyűszerrel távol tarthatjátok a népektől – akiket gondotokra bíztak – egy ilyen világos és egyértelmű kérdésben ezt a felettébb kártékony tévhitet. Hiszen az apostol is tanítja, hogy csak egy Isten, egy hit, egy keresztség van¹⁶. Azoknak, akik azt állítják, hogy minden egyes hitvallás egyaránt megnyitja az utat az üdvözülés kapujához, vissza kell rettenniük és fontolóra kell venniük a Megváltó igéi szerint, hogy Krisztus ellen van az, aki nincs Krisztussal, hogy – aki nem Krisztussal gyűjt – veszedelmesen szétszórja azt, amit gyűjtenie kellene¹⁷, s hogy minden kétségen kívül örökre elveszett az, aki nem a katolikus hithez ragaszkodik, és aki e hitet nem tartja meg ép-ségben és sértetlenül¹⁸. Hallgassunk Jeromosra, aki, midőn az Egyház a hitszakadás által három részre oszlott, mindenkihez rendíthetetlen határozottsággal és fáradhatatlanul így szólt: „Aki Péter trónjával van szövetségben, az az én emberem.”¹⁹ De hamisan vallana az, aki így szólna: én is vízben születtem újjá. Az ő számára Szent Ágoston szavát idézzük, mint a legmegfelelőbbet: „Ugyanaz a külseje annak a venyigének is, amit lemetszettek a szőlőtőről: de mit használ neki a külső, ha nem a gyökérből él?”²⁰

2. A LELKIISMERET ÉS A SAJTÓ „SZABADSÁGA”

E kártékony közömbösség forrásából ered az az ostoba és téves vélemény – vagy még inkább: örült eszme –, hogy mindenki számára meg kell hirdetni és ki kell harcolni a lelkiismeret szabadságát. Ennek a ragályos tévtannak készíti elő az utat a véleményeknek az a túlcsonduló és mértéktelen szabadsága, amely az egyházi és polgári ügyek kárára széles körben terjed. Ezen kívül vannak olyanok is, akik a legnagyobb arcátlansággal állítják, hogy ez a vallásra nézve bizonyos előnyökkel járna. „De van-e gonoszabb halál a lélek számára, mint a tévhit szabadsága?” – szólt Ágoston²¹. Mert ha széttört a zabla, amely az embereket az igazság ösvényein megtartja, akkor az egyébként is rosszra hajló természetünk hanyatt-homlok rohan az örvénybe. Mi valóban látva látjuk a pokol fertőjét, amelyből János szerint²² a füst, amely elsötétítette a napot, felszállott, és amelyből sáskák jöttek elő és az egész földön elszaporodva mindent elpusztítottak. Mert ebből a tévtanból erednek a gondolkodás változásai, az ifjúság egyre nagyobb romlottsága, ebből szivárog a nép közé a szentségek és a legszentebb dolgok és törvények megvetése, egyszóval ebből ered az a ragály, amely halált hozóbb a közéletre, mint bármi más. Mert tapasztalat bizonyítja és ősidők óta tudjuk: az államok, amelyek gazdagságban, hatalomban és hírnévben virágoztak, siralmasan omlottak össze eme egyetlen gonoszság, nevezetesen a féktelen vélemény szabadság, a szólásszabadság és a reformvagy által.

[Sajtószabadság]

Ide tartozik a könyvvel való kereskedésnek az a soha eléggé el nem ítéhető és meg nem vethető szabadsága, amely minden lehető iratot elterjeszt a nép között, olyan szabadság, amit sokan a legbűnösebb buzgósággal követelnek és pártolnak. Borzadállyal állapítjuk meg, tiszteletreméltó Testvéreink, hogy milyen szörnyű tanok, vagy jobban mondva milyen szörnyű tévtanok nehezdednek

¹⁶ Ef 4,5

¹⁷ Lk 11,23

¹⁸ Szent Atanáz-féle hitvallás.

¹⁹ Szent Jeromos levelei, 57.

²⁰ Szent Ágoston, In psalm. contra part. Donat.

²¹ Szent Ágoston levele, 166.

²² Jel 9,3

ránk, amelyek mindenfelé elterjedtek a hatalmas tömegű könyvek, brosrák és iratok révén, melyek súlyban talán nem, de gonoszságban igen nagy méretűek, s melyekből könnyes szemmel látjuk, ahogy átok terjed a földre. De vannak emberek, ó jaj, akik arcátlanságukban arra vetemednek, hogy makacsul állítják: a tévtanoknak a sajtószabadság következtében áradó özönét bőven kiegyenlíti bármely olyan könyv, amelyet a gonoszság e nagy viharának közepén a vallás és az igazság védelmében adnak ki. Minden jog és igazság ellen van szándékosan elkövetni egy köztudomásúan nagy bűnt csak azért, mert remélni lehet, hogy valami jó is származik belőle. Vajon ki az az értelmes és józan ember, aki valaha is azt mondaná, hogy szabadon lehet mérgeket szétszórni, nyilvánosan árusítani, magunkkal vinni, sőt meginni, mert ezáltal alkalmasint olyan gyógyszerre is akadhatunk, amelynek használata megóvja az embert a haláltól?

[*Könyvtilalom*]

Valóban egészen más volt az Egyház előrehaladása, amidőn arról folyt a tanácskozás, hogy legyőzzük a gonosz könyvek ragályát, és ez már megvolt az apostolok idejében is, akikről olvasható, hogy nyilvánosan elégettek egy nagy máglyába rakott tömérdek könyvet.²³ Elegendő átolvasnunk a törvényeket, amelyeket az V. Lateráni Zsinat e tárgyban hozott, melyeket aztán X. Leó, boldog emlékeztű elődünk kiadott, hogy ezáltal mindaz, amit a hit gyarapítására és a szépművészetek elterjesztésére hasznát hozóan kieszeltek, ne forduljon az ellenkezőjére, és ezáltal a keresztények üdvét megrontsa.²⁴ Ugyanez volt a trienti atyák égető gondja is, akik az effajta gonoszság elleni gyógyszerként azt a felettebb üdvös döntést hozták, hogy egy listát adnak ki a gonosz tanokat tartalmazó könyvekről.²⁵

Boldog emlékeztű elődünk, XIII. Kelemen, az ártalmas könyvek tilalmáról szóló enciklikájában azt mondja, hogy teljes eltökéltséggel harcolni kell, miként az ügy maga is megkívánja, és erőnk szerint meg kell akadályozni oly sok könyvnek halált hozó baját: mert a tévtan mérge sohasem semmisül meg, ha a gonosz vészhozó csírái nem válnak a lángok martalékává.²⁶ Minden korszaknak ezen állandó gondjából, amivel Apostoli Székünk mindig azon volt, hogy az ártalmas és kártékony, gyanús könyvekről ítéletet mondjon, és azokat az emberek kezéből kitépje, világosan kiténik, mily hamis és vakmerő, igazságtalan az Apostoli Székkel szemben, és milyen szörnyen veszedelmes a keresztény nép számára azoknak a tanítása, akik a könyvcenzúrát elvetik, nemcsak mint egészen elnyomó és súlyos dolgot, hanem gonoszságukban olyan messzire mennek, hogy kijelentik: az ellenkezik az igazi jog alapelveivel, és oly vakmerők, hogy tagadják az Egyház jogát a tiltott könyvek jegyzékének (index) összeállítására és kiadására.

3. AZ ENGEDETLENSÉG SZELLEME

Tapasztaltuk, hogy olyan iratok révén, melyeket a nép között szórnak, bizonyos tanok terjednek el, melyek a fejedelmeket megillető hűség és engedelmség kötelezettségét megingatják, és mindenütt a lázadás fáklyáját lobbantják fel. Ezért nagyon kell ügyelni arra, nehogy a népeket tévútra vezessék, és az igaz útról letérítsék. Mindenkinek szem előtt kell tartania, hogy az apostol intő szavai szerint nincs más hatalom, csak amit az Isten adott: tehát a fennálló hatalmak Istentől vannak beiktatva. Aki tehát a felsőbbeknek ellenáll, Isten rendelkezésének szegül ellene, és akik ezt teszik, magukra vonják az ítéletet.²⁷ Isteni és emberi törvények hangos szóval ítélik ez azokat, akik a lázadás és felkelés szégyenteljes üzelmeivel az embereket a fejedelmek iránti hűségtől elszakítani, és magát a fejedelmi hatalmat is megtörni megkísérlik.

²³ ApCsel 19,24

²⁴ V. Lateráni Zsinat, 10. sessio. X. Leó konstitúciója („Inter multiplices” DH 2004. 1442–1444.), de VI. Sándor pápa korábbi konstitúciója erre a pontra nézvést több dolgot is említ.

²⁵ Tridenti Zsinat, 18. és 25. sessio.

²⁶ XIII. Kelemen pápa „Christianae” k. ap. levele, 1766. november 25.

²⁷ Rom 13,2

[Az első keresztények példája]

Éppen ezen okból az első keresztények nem akarták magukat ilyen gyalázzal megterhelni. Noha az üldözésektől sokat szenvedtek, mégis, mint ismeretes, nagy érdemeket szereztek az uralkodók és az állam fenntartása körül, és ezt nagyszerűen bizonyították is. Nemcsak hűségükkel azon dolgokban, melyek nem álltak ellentétben a vallással – és amiket ő maguk is pontosan és buzgó szolgálattal végre is hajtottak –, hanem a végsőig való kitartásban, sőt vérük hullatásával is a háborúkban. Keresztény katonák szolgáltak a pogány császárnak, mondja Szent Ágoston, mihelyt azonban Krisztus ügyéről volt szó, csak azt ismerték el uruknak, ki a mennyben van. Megkülönböztették az örökkévaló Urat az ideigvalótól – és mégis, éppen az örökkévaló Úr kedvéért vetették alá magukat az ideigvalónak is.²⁸ Éppen ezt tartotta szem előtt Szent Maurícusz, a Thébai légió vezére és diadalmas hitvalló vértanúja, amidőn – Szent Eucheriusz híradása szerint – a császárnak a következő szavakat mondta: „Császár, a te katonáid vagyunk, de egyúttal Isten szolgálói is, miként ezt szabadon és őszintén megvalljuk... És most a végső döntés, az élet-halálra szóló, mégsem űz minket felkelésre, mert lásd, fegyvert tartunk a kezünkben, és mégsem tanúsítunk ellenállást, mert inkább meghalunk, mintsem hogy öldököljünk.”²⁹

A régi keresztények hűsége e fejedelmekhez annál fényesebben ragyog – ha Tertullianusszal együtt fontolóra vesszük –, hogy akkoriban a keresztények nem voltak kevesen, és hatalmi eszközöknek sem voltak híjával, ha ellenségeiket ártalmatlanná akarták volna tenni. „Mi kirekesztettek vagyunk – mondja ő – és mégis mindent betöltünk, ami a tiétek: városokat, szigeteket, erődített helyeket, falvakat, községeket, tanyákat, sőt seregek táborait, állami területeket, községi hivatalokat, palotát, szenátust, fórumot... Vajon melyik hadi vállalkozásra nem voltunk képesek és készek, még egyenlőtlen erők esetében is? Mi a háborúban készségesen felkoncoltatnánk magunkat, mert a keresztény tanítás szerint jobb megölettetni, mint ölni... Ha mi, ily rengeteg ember, tőletek elváltunk és a föld valamely zugába visszavonultunk volna, akkor a ti uralmatokat ennyi jó polgár elvesztése bizonyára elhamvasztotta volna, sőt éppen teljes megsemmisüléssel sújtotta volna. Magányosságtok miatt kétségtelenül megrémültetek volna, és alattvalókat keresgéltek volna; több ellenségetek maradt volna, mint polgárotok, most azonban a keresztények tömege révén kevesebb az ellenségetek.”³⁰

[A reformerek céljai]

A fejedelmek iránti rendíthetetlen hűség e ragyogó példái, melyek a keresztény vallás előírásaiból szükségszerűen következnek, elítélik mindazok gonoszságát és förtelmes vakmerőségét, akik a gát lástalan szabadság iránti zabolátlan vágyukban a fensőbbség összes jogait, törvényeit sutba vetik és széttépik, de a szabadság nevében a népeknek csak szolgásgót hoznak. E célra esküdtek össze bűnös fondorlatokkal a valdensek, a beguárok, Wyclif hívei és Beliál többi fiai, akik az emberi faj szégyenfoltjai voltak, és joggal sújtotta őket átokkal és kiközösítéssel az Apostoli Szentszék. Mert e kártékony emberek semmi másra nem irányítják minden erejüket, minthogy Lutherrel együtt ujjongva szerencsét kívánhassanak maguknak, hogy ti. mindentől megszabadultak. És hogy ezt a célt minél könnyebben és gyorsabban elérhessék, a legnagyobb merészséggel ragadnak meg minden bűnös eszközt.

4. AZ EGYHÁZ ÉS AZ ÁLLAM SZÉTVÁLASZTÁSA

Épp ilyen kevéssé örvendetést várhatunk az Egyház és az állam számára azoktól, akik ezeket egymástól elválasztani és a világi és szellemi felsőbbség közötti kölcsönös egyetértést szétrombolni akarják. Hiszen ismert, hogy a teljesen szégyentelen és arcátlan szabadság hívei nagyon is félnek ettől az egyetértéstől, mert ez mind az Egyház, mind az állam számára mindig szerencsésnek és üdvösnek bizonyult.

²⁸ Szent Ágoston a 124. zsoltárról, n. 7.

²⁹ S. Euchenius apud Rinart. Mártírárták Sz. Maurusra vonatkozóan, n. 10. 33.

³⁰ Tertullianus, In apologet. 37.

5. VESZEDELMES TÁRSASÁGOK

A többi mérgező dologhoz, melyek gondokkal terhelnek Minket és a közös veszélyben fájdalmasan nyomasztanak, jönnek még bizonyos társaságok és folytonos összejövetelek, melyek egy követ fűjnek akármilyen hamis hit és vallásfelekezet követőivel. Ezek a vallás iránt színlelt tiszteletet mutatnak, de valójában mindenütt újításokat és lázongó mozgalmakat próbálnak kirobbantani. És ezért beszélnek mindenfajta szabadságról, szítanak zavarokat a szellemi és világi dolgokban, aláásva mindenfajta felsőbbiséget.

BEFEJEZÉS

Olyan lélekkel, mely ezektől a dolgoktól nagyon szenved, ugyanakkor bízik Abban, Aki még a viharban is parancsol és nyugalmat teremt, írunk nektek, tisztelendő Testvérek, hogy ti a hit pajzsával felvértezve bátran fáradozzatok megharcolni az Úr harcát. Mert kiváltképpen a ti feladatotok, hogy falként álljatok mindenkivel szemben – még ha légiónyian volnának is –, akik Isten tana ellen támadnak. Forgassátok a szellem kardját, amely Isten szava, és ha valaki igazságosságra szomjazik, kapja meg tőletek italát.

Mint az Úr szőlejébe rendelt munkások egyetlen dolgon fáradozzatok: hogy a rátok bízott szántóföldből a keserű szenvedés minden gyökere kiszakíttassék, a bűnök magva megsemmisíttessék, és így beérjen az erények gazdag termése. Különösen azokat kell atyai szeretettel és gondoskodással körülvennetek, akik szellemüket a szent tudományokba és a filozófia kérdéseibe mélyesztik. Óvjátok és figyelmeztessétek őket, hogy pusztán tudásuk erejére támaszkodva el ne tévelyedjenek az igazság ösvényeiről az istentelenek útjára.³¹ Emlékezzenek arra, hogy Isten a bölcsesség Istene és a bölcsék vizsgálója, hogy Isten nélkül lehetetlen Istent megismerni, aki szava által az embereket önmaga megismerésére tanítja.³² A fennhéjázó, sőt botor ember ismertetőjegye, hogy a hit titkait, melyek minden értelmet meghaladnak, emberi mérték szerint kutatja és szellemének megismerő erejére bízza magát, mely az emberi természetnek megfelelően gyenge és elégtelen.

Az Egyház és az állam javát szolgáló eme kívánságoknak a kormányzók, a Mi Krisztusban szeretett Fiaiunk, tettesen tegyenek eleget, mégpedig felsőbb hatalmuknál fogva, mellyel őket – gondolják meg jól – nemcsak a világ vezetésére, de főképp és különösen az Egyház védelmezésére ruházták fel. Szüntelenül fel kell ismerniük, hogy ami az Egyház javát szolgálja, az mindenkor az ő uralmuk és nyugalomuk javát is szolgálja. Sőt, legyenek meggyőződve, hogy a hit ügye többet jelent számukra, mint birodalmuk ügye. Nagy Szent Leó pápával együtt mondjuk, hogy nagy, szent és tisztelendő dolognak kell tartásuk, ha az Úr keze hatalmuk díszes homlokpántjához még a hit koronáját is hozzáilleszti. A népek atyjaiul és védelmezőiül rendelve, akkor biztosítanak a népeknek valódi, tartós és nyugalmas jólétet, ha főként arra van gondjuk, hogy az Isten iránti hívő és gyermekien jámbor érzületük sértetlenül megmaradjon, aki „a királyok Királya és az uralkodók Uralkodója.”

KÖNYÖRGÉS MÁRIÁHOZ ÉS AZ APOSTOLFEJEDELMEKHEZ

De hogy mindezek által az ígért és boldog célokat elérjük, hadd emeljük fel kezünket és szemünket a legszentebb Szűz Mária felé, aki egymaga legyőz minden tévtanítást (eretnekséget), aki a mi legfőbb menedékünk, s reményünk igazi alapja.³³ Az Úr nyájának nagy szorongatásában az ő közbenjárása eszközli ki a törekvéseink, terveink és cselekvéseink számára a legnagyobb sikert. Pétertől, az apostolok fejedelmétől, és társától, Páltól alázatos imában kérjük, hogy ti mindannyian bástyaként álljatok, hogy így ne épüljön más alapzat, mint amely már megépített. Ezen örömteli reményre támaszkodva bízunk abban, hogy hitünk alkotója és beteljesítője, Jézus Krisztus végül mindannyiunkat meg fog vigasztalni a szorongatások között, melyek nagymértékben sújtanak

³¹ Bölcs 7,15.

³² Szent Iréneusz 14. könyv, n. 10.

³³ Szent Bernát, Serm. de nat. BMV., sect. 7.

Minket. Irántatok való nagy szeretetünkben, mint a mennyei oltalom zálogát adjuk rátok, tisztelendő Testvérek, és a gondjaitokra bízott nyájra apostoli áldásunkat.

Kelt Rómában, a Santa Maria Maggiore mellett, Urunk megtestesülésének 1832. évében, augusztus hó 15. napján, Mária mennybevételének ünnepén, pápaságunk második évében.

XVI. GERGELY PÁPA